

*Нітченко А.Г.,
к.іст.наук, доцент, доцент кафедри теорії
та історії держави і права, конституційного права
Чернігівський національний технологічний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сьогодні в Україні тема академічної доброчесності в освіті та науці належить до найактуальніших, вона хвилює не тільки наше суспільство, а й європейську та міжнародну інтелектуальну спільноту.

В чому ж полягає суть академічної доброчесності та які її складові? По-перше, слід зазначити, що доброчесність – це моральна якість і чеснота особистості, яка може бути сформована завдяки вихованню та освіті. Коли ж ми говоримо про академічну доброчесність, то маємо на увазі академічну культуру: етичні норми й правила поведінки, якими мають керуватися учасники академічної комунікації, науково-освітнього простору.

Як відомо, в основі академічної доброчесності лежить чесність та порядність у виконанні своїх обов'язків, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність. Таким чином, академічна доброчесність стосується як внутрішньої культури особистості, її гідності, так і загальної корпоративної культури вищого навчального закладу (освітніх закладів різних рівнів загалом), включаючи наступні складові: етичні норми та інформаційну грамотність академічного середовища, Кодекс честі навчального закладу, боротьбу з плагіатом та антикорупційні заходи. Негідна академічна поведінка учасників академічної комунікації визнана несумісною із процесом пізнання, творчості та прогресу.

Дотримання принципів академічної доброчесності дозволяє боротися із наступними академічними зловживаннями: плагіатом (у тому числі й самоплагіатом); академічним шахрайством; списуванням під час контрольних

заходів; фабрикацією/фальсифікацією; наданням відгуків/рецензій без належної експертизи; псуванням/саботажем навчальної або наукової роботи інших осіб; несправедливим співавторством; придбанням з наступним поданням як власних результатів навчальної та наукової діяльності; пропонуванням/прийняттям несправедливої винагороди; замовчуванням інформації про конфлікт інтересів тощо.

Сьогодні академічна доброчесність є одним із важливих критеріїв якості освіти в усьому цивілізованому світі, який напряду впливає на її основну функцію, визначаючи які конкретно суспільні цінності закладаються під час навчання.

Імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України покликана подолати зазначені вади зловживань і неналежного ставлення до своїх обов'язків учасників академічної комунікації, підвищити рівень вищої та середньої освіти, стандарти підготовки висококваліфікованих професіоналів, підвищення їхньої кваліфікації тощо.

Як не прикро, але маємо визнати, що наразі в академічному середовищі України спостерігається системна криза основних засад академічної доброчесності. Публічне викриття у ЗМІ численних прикладів академічної недоброчесності, в основному випадків академічного плагіату, вже нікого не дивують. Такі основні атрибути глобальної інформатизації суспільства, як мас-медіа, комп'ютеризація, Інтернет - не тільки полегшили процес використання та поширення інформації, відкривши вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності, а й стали одним із факторів, що сприяють плагіату академічних текстів і порушенню принципів академічної доброчесності.

Законодавчо визначено, що під плагіатом розуміється оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Найбільшого поширення набули наступні види плагіату: копіювання інформації іншого автора та видання роботи за свою без

оформлення, або без належного оформлення цитування; парафраза; компіляція; самоплагіат.

Якщо з академічним плагіатом все просто – це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства то поняття «самоплагіат» викликає низку дискусій та застережень.

Найчастіше під цим поняттям розуміють повторне оприлюднення автором власних досліджень (наукових праць) у іншому виданні без суттєвого доповнення тексту новими висновками, матеріалами тощо. Часто автори вдаються до такого методу для збільшення статистики своїх публікацій. Фактично такий крок не порушує авторське право, але з моральної точки зору сприймається як недоброчесний крок і засуджується науковою спільнотою розвинених країн.

Натомість допускається повторне оприлюднення власних студій, котрі були суттєво відкориговані внаслідок подальшого дослідження проблеми, нових відкриттів, конкретизації попередніх даних тощо. У разі прагнення автора донести свою більш ранню роботу до ширшої аудиторії, доцільно використовувати препринти для друкованих та препринтні сервери для електронних публікацій, що є поширеною практикою у розвинених країнах.

Отже, явище плагіату характеризується практичною необізнаністю та потребує нагального вирішення на локальних, перш за все, університетських рівнях. В цьому питанні світовий досвід сприяння академічній доброчесності має стати у нагоді. Серед вдалих прикладів створення дієвої системи сприяння академічній доброчесності слід виділити досвід одного з найкращих університетів світу за Академічним рейтингом світових університетів 2018 року – Curtin University (Австралія). Університет зі світовою репутацією засновує свою діяльність на наступних цінностях: чесність, повага, сміливість, досконалість та вплив, що відповідають принципам академічної доброчесності. І

студенти, і викладачі університету мають їх дотримуватися, а також дотримуватися відповідних кодексів, законів, законодавчих актів, політики і процедур оприлюднених на офіційній веб-сторінці університету (<https://about.curtin.edu.au>).

Слід зазначити, що більшість українських вищих навчальних закладів, завдяки Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP розпочали імплементацію міжнародного досвіду у свою діяльність. Впровадження новітніх практик академічної доброчесності є одним з пріоритетів і Чернігівського національного технологічного університету. Зокрема, сприяння розвитку академічної доброчесності в університеті відбувається за наступними напрямками: розроблено відповідні нормативні документи (Наказ «Про затвердження «Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників ЧНТУ»; Положення про академічну доброчесність студентів та науково-педагогічних працівників та ін.); утворено Комісію з питань академічної доброчесності; впроваджено курс «Основи академічного письма»; запропоновано ІТ-рішення організації перевірки на плагіат; на офіційній веб-сторінці університету та сторінці у Facebook регулярно проводиться інформаційно-просвітницька робота. З цією ж метою проведена серія тренінгів направлених на популяризацію принципів та норм академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу та підвищення рівня правової культури в сфері охорони прав інтелектуальної власності. Прийняті заходи значно підвищили обізнаність та свідомість усіх учасників освітнього процесу.

Отже, подальша імплементація принципів академічної доброчесності в освітній та науковий простір має стати дієвим інструментом забезпечення високого рівня якості освіти, що є неодмінною умовою для поступу українського суспільства в умовах постіндустріальної стадії розвитку сучасного світу.

